

Rapport 2010:102

Arkeologisk förundersökning

VA vid Ledberg och Lindå vad

RAÄ 8
Ledberg 6:1 och 10:1 m fl
Ledbergs socken
Linköpings kommun
Östergötlands län

Olle Hörfors

ÖSTERGÖTLANDS LÄNSMUSEUM
AVDELNINGEN FÖR ARKEOLOGI

VA vid Ledberg och Lindå vad

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning	4
Områdesbeskrivning.	4
Syfte	6
Undersöknings- och dokumentationsmetod.	6
Resultat och tolkning	6
Referenser	7
Tekniska uppgifter.	8

Omslagsbild: Ledbergs bykulle är med sitt markanta höjdläge synlig över stora delar av slätten. Bilden tagen från Lindå. Foto Olle Hörfors, ÖLM.

Ö S T E R G Ö T L A N D S L Ä N S M U S E U M
A V D E L N I N G E N F Ö R A R K E O L O G I

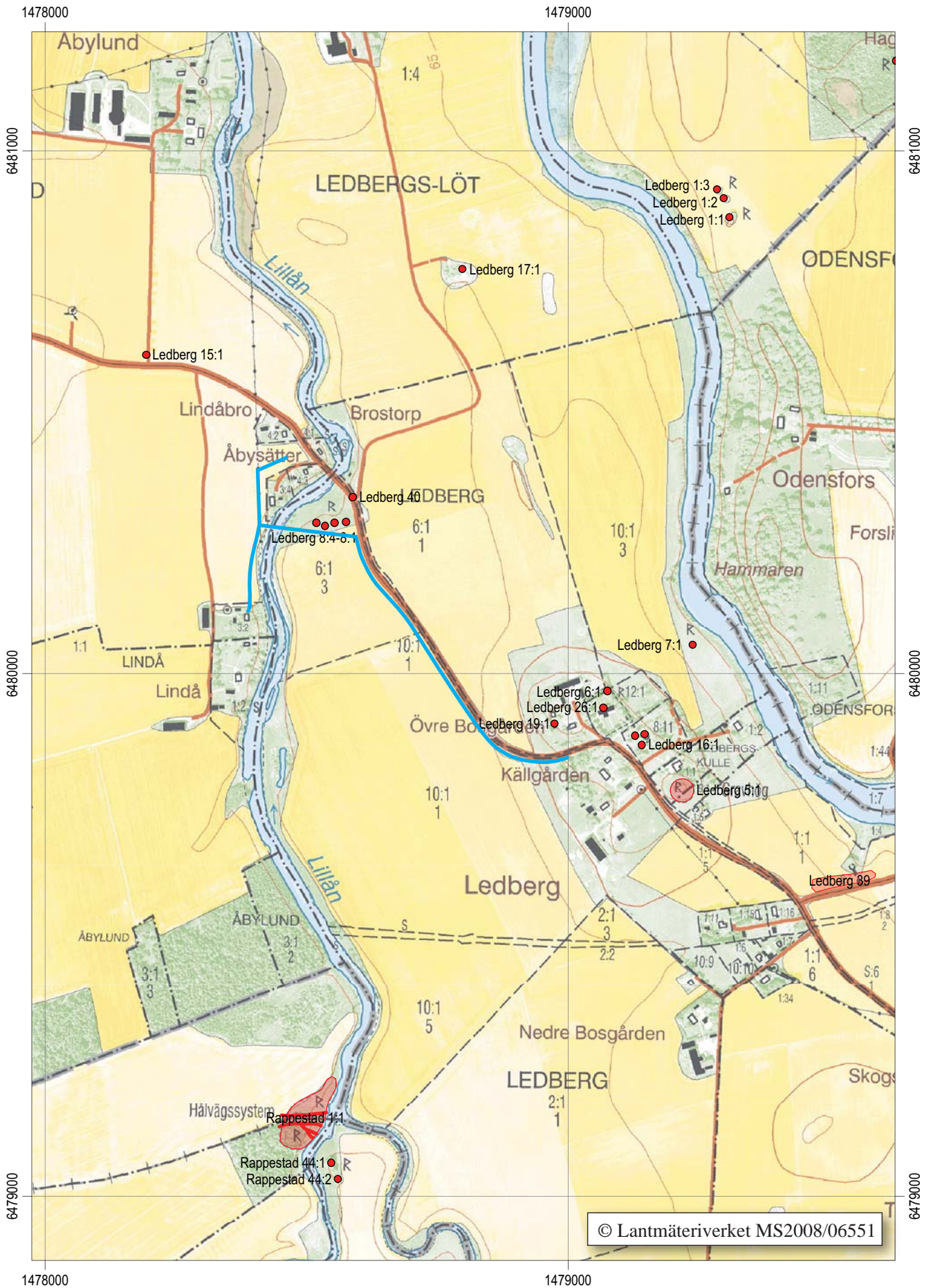
Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013 - 23 03 00 • Fax 013 - 12 90 70
info@ostergotlandslansmuseum.se • www.ostergotlandslansmuseum.se

Sammanfattning

I samband med schaktningar för VA från Källgården på Ledbergs bytomt till Lindå 1:2 väster om Lillån i Ledbergs socken, Linköpings kommun, utförde Östergötlands länsmuseum i oktober/november 2010 en antikvarisk kontroll. Hela schaktningen besiktigades under arbetets gång. Schaktet bedömdes kunna beröra fornlämning särskilt i början vid Källgården och där det passerade direkt sydväst om gravfältet RAÄ 8. Trots att schaktet passerade bara två meter från fornlämningen RAÄ 8:3 påträffades endast styv lera i hela schaktsträckningen.

Olle Hörfors
antikvarie

Figur 2. Utdrag ur digitala Fastighetskartan, blad 8F5f och 8F6f, med schaktsträckningen markerad med blått. Skala 1:10 000.

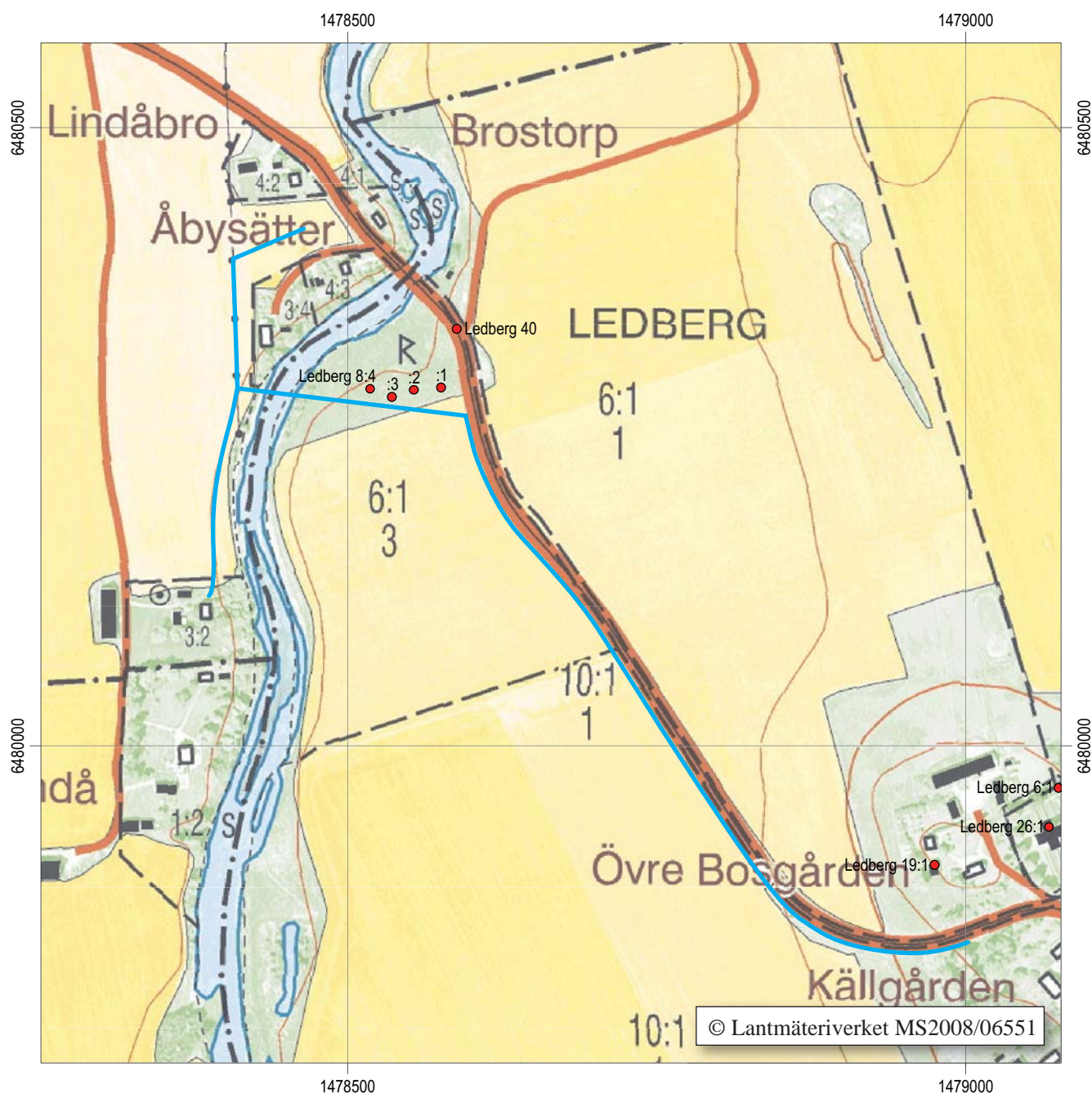
Inledning

I samband med schaktningar för VA från Källgården på Ledbergs bytomt till Lindå 1:2 väster om Lillån i Ledbergs socken, Linköpings kommun, utförde Östergötlands länsmuseum i oktober/november 2010 en antikvarisk kontroll. Arbetet utfördes i privat regi och leddes av Lars-Olov Karlsson, Åbysätter, Ledberg. För de arkeologiska kostnaderna svarade länsstyrelsen i Östergötlands län. Arkeologiskt ansvarig var antikvarie Olle Hörfors, Östergötlands länsmuseum, som också svarat för rapporten.

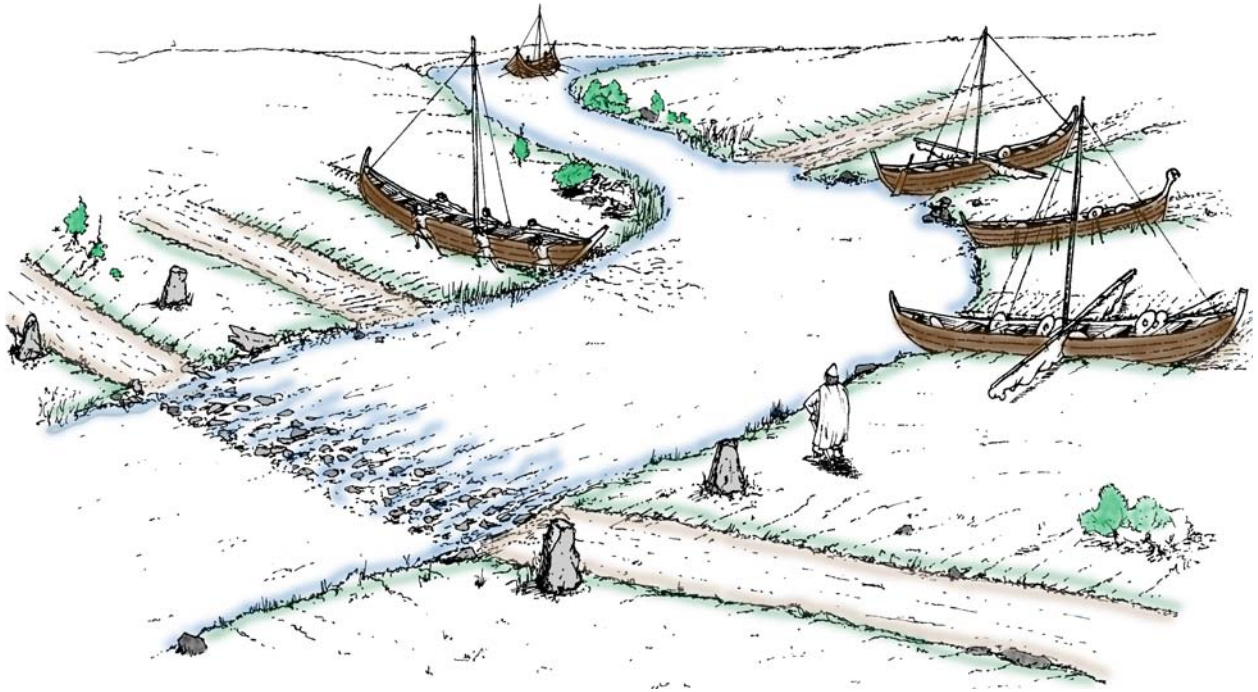
Områdesbeskrivning

Ledberg intar en speciell plats under östgötsk yngre järnålder och tycks både ha rymt en kungsgård och ha varit platsen för samlingen av ledungen. En mängd lämningar från detta finns kvar idag.

Ledbergskulle, RAÄ 5, är centralt belägen högst på Ledbergs markanta bykulle. Den är med sina 40 m i diameter och 7 m höjd Östergötlands största enskilda gravhög från forntiden och sannolikt från järnålder (ca 500 f.Kr – 1000 e.Kr). Högen är byggd som grav över en enskild person. Den är inte utgrävd. En så stor gravkulle brukar anknytas till forntida kungar. I

Figur 3. Utsnitt ut Fastighetskartan med den grävda sträckan markerad med blått. Skala 1:5000.

Figur 4. Rekonstruktion av vadställe och uppdragningsrännor vid Åbylund. Idag syns både rännor, hålvägar, gravar och riktningsstenarna vid vadet på platsen. Johan Levin 2005.

byn finns två Bosgårdar som sannolikt är arvtagare efter en gammal kungsgård. Intill gravhögen har också en guldring med ett infattat romerskt guldmynt från järnålder hittats. Ringen förvaras på Östergötlands länsmuseum.

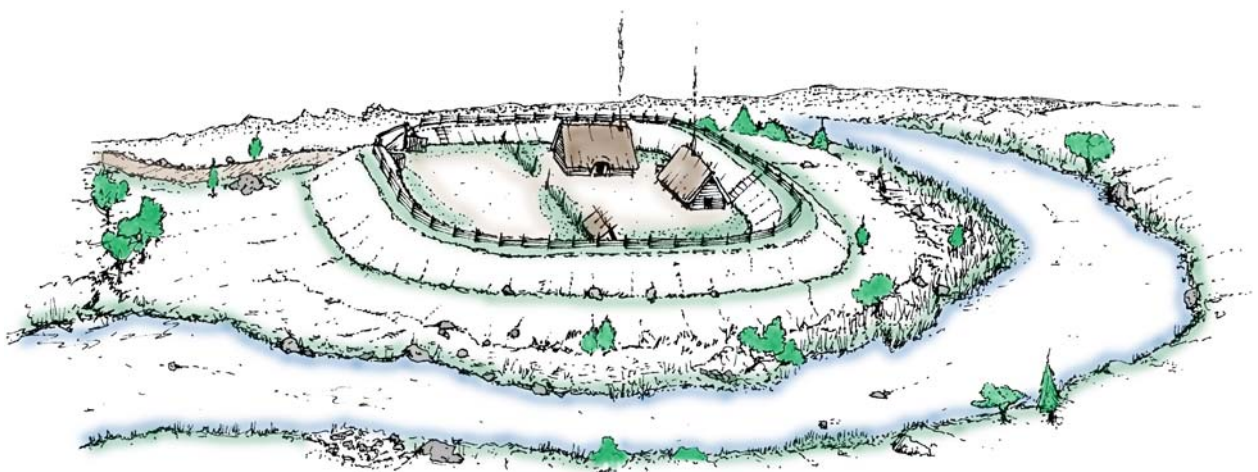
Ledberg anses som ovan nämnts under senare delen av järnåldern ha varit samlingsplatsen för östgötarnas ledungsflotta. Namnet skrivs 1351 som "ledhabergh" (se nedan), vilket har tolkats som ledungsberget. Ledungsflottan bör då ha samlats här därför att platsen erbjudit ett skyddat läge en bit in i Svartåns vattensystem där också flera viktiga vatten-

drag möts. Gravkullen har varit synlig långt över det delvis flacka landskapet.

I brevet, som är daterat den 13/1 1351 är avfattat på latin, skänker Birger Karlsson sin egendom i Löt, Ledberga socken, till S:t Olofs kapell i Linköpings domkyrka.

"...in villa dicta Løth, parochie Ledhabergh..."

Runt Ledberg finns ett flertal platser där vadställen, uppdragsrännor för båtar och mindre gravfält sam-

Figur 5. Rekonstruktion av Odensforsborgens ursprungliga utseende. Idag har mer än halva borgen, till följd av erosion, fallit ut i Svartån. Johan Levin 2005.

manfaller. En av dessa platser är Lindå bro, tidigare Lindå vad, RAÄ 8. En annan finns vid Hammaren öster om kyrkan (RAÄ 7) och ytterligare ett vid Åbylund (Rappestad 1:1 och 1:2). Sannolikt utgör dessa några de platser där flottan lade till i avvaktan på avreseorder, reparerade sina båtar m m. Ibland hann någon dö under väntan och ligger begravda i högar invid uppdragningsplatserna.

En kort bit uppströms ligger Odensfors (RAÄ 1:1 Vreta klosters sn). Här har en halvkretsavall och resterna efter en vikingatida befäst stormansgård grävts ut. På Ledbergs kyrkogård står också den imponerande bildrika Ledbergsstenen (RAÄ 6), en av landets finaste. Troligen en gång uppställd vid Ledbergs kulle.

Syfte

Syftet med den arkeologiska förundersökningen var primärt att styra markingreppen så att fast fornlämning skulle beröras eller skadas i så liten utsträckning som möjligt samt om möjligt justera kabelsträckningen så att fornlämningar inte skulle beröras.

Eventuella framkomna lämningar som inte gått att undvika på annat sätt avsågs att dokumenteras med ritning, inmätning och fotografering

Undersöknings- och dokumentationsmetod

Undersökningen genomfördes som en antikvarisk kontroll, vilket i detta fall innebar att grävningen löpande besiktigades sammanlagt sex gånger under loppet av de fyra arbetsdagar som den pågick. Därvid besiktigades hela den uppgrävda sträckan. Passagen av gravfältet RAÄ 8 skedde med bevakning på plats under hela grävningen.

Då inget av arkeologiskt intresse framkom bestod den enda dokumentationen av ett antal digitala foton. Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands länsmuseum.

Resultat och tolkning

Ingenstans längs sträckan syntes något annat än styv lera i schakten. Den sydligaste graven på gravfältet RAÄ 8 passerades på ett avstånd av två meter. Inte heller här framkom något annat än styv lera. Ingen annan dokumentation än digitala foton upprättades därför heller.

Figur 6. Ledbergsstenen avbildar scener ur Ragnarök, Tor stupar då Fenrisulven biter tag i hans fot och ligger benlös och död i stenens nederkant. Foto Olle Hörfors, ÖLM.

Referenser

Hörfors O. 2002. *Ledbergs kyrkogård*. Kulturhistorisk kyrkogårdsinventering. Ledbergs församling, Linköpings kommun, Linköpings stift, Östergötlands län.

Nordén A 1943. Östergötlands järnålder Del II.

Lantmäteriakter från Lantmäteriverkets arkiv i Linköping

1708. D62-6:1. Ägomätning Ledberg 1-8, Ledbergs socken, upprättad av Nils Lundberg.

1732. D62-8:1. Laga delning Lårbo nr 1-6, Ledbergs socken, upprättad av Sven Ryding.

1767. D62-6:2. Storskifte Ledberg 1-8, Ledbergs socken, upprättad av Fredrik Vadman.

1792. D62-8:2. Storskifte Lårbo 1-6, Ledbergs socken, upprättad av Karl Leffler.

1822. D62-8:3. Enskifte Lårbo, Ledbergs socken, upprättad av Samuel Schött.

Digitala arkiv

Fornminnesregistret FMIS. www.raa.fmis.se

Ortnamnsregistret. www.sofi.se

Riksarkivet. www.ra.se

Lantmäteriverket. www.lantmateriet.se

Tekniska uppgifter

Fastighet	Ledberg 6:1 och 10:1
Socken	Ledberg
Kommun	Linköping
Län och landskap	Östergötland
RAÄ nr	Invid RAÄ 8:1-4 och 40 Ledbergs sn
Ekonomiska kartans blad	085 55 (8F5f Rappestad) och 085 65 (8F6f Flistad)
Koordinater	Mittkoordinat X6480092, Y1478739
Koordinatsystem	RT90 2,5 gon V
Typ av undersökning	Arkeologisk förundersökning i form av antikvarisk kontroll
Lst dnr	431-3878-10
Lst handläggare	Magnus Johansson
Lst beslutsdatum	2010-09-27
ÖLM dnr	414/10
ÖLM projektnummer	531170
Uppdragsgivare	Lars-Olov Karlsson
Kostnadsansvarig	Länstyrelsen Östergötland
Projektledare	Olle Hörfors
Fältarbetstid	2010-10-30 -- 2010-11-07
Fynd	-
Foto filmnr	Digitala foton.
Analys	-
Grafik	Lasse Norr
Renritning	-
Grafisk form	Lasse Norr
Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands länsmuseum.	
Ur allmänt kartmaterial	© Lantmäteriverket MS2008/06551
ISSN 1403-9273	Rapport 2010:102 © Östergötlands länsmuseum

I samband med schaktningar för VA från Källgården på Ledbergs bytomt till Lindå 1:2 väster om Lillån i Ledbergs socken, Linköpings kommun, utförde Östergötlands länsmuseum i oktober/november 2010 en antikvarisk kontroll. Hela schaktningen besiktigades under arbetets gång. Schaktet bedömdes kunna beröra fornlämning särskilt i början vid Källgården och där det passerade direkt sydväst om gravfältet RAÄ 8. Trots att schaktet passerade bara två meter från fornlämningen RAÄ 8:3 påträffades endast styv lera i hela schaktsträckningen.